

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Олександр МОРГУНОВ

18. 04 2025 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Юлії ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

ВИТЯГ

з протоколу спільного засідання кафедри кримінального права та кримінології, кафедри кримінального процесу, кафедри криміналістики та домедичної підготовки, кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 10 квітня 2025 року щодо публічної презентації Юлії ТКАЧ наукових результатів дисертації на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини»

Голова: доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Василь БЕРЕЗНЯК

Секретар: Валентин ЛЮДВІК

Присутні: доктор юридичних наук, професор Валерій ДАРАГАН, доктор юридичних наук, професор Віта КОНОНЕЦЬ, доктор юридичних наук, професор Ігор ПИРІГ, доктор юридичних наук, старший дослідник Максим ПОЧТОВИЙ, кандидат юридичних наук, доцент Сергій БАБАНІН, кандидат юридичних наук, доцент Ганна БІДНЯК, кандидат юридичних наук, доцент Наталя ПАВЛОВА, кандидат юридичних наук, доцент Вадим ХАШЕВ, кандидат юридичних наук, доцент Юлія ХРИСТОВА, начальник відділу, доктор філософії з права Роман КАТОРКІН, кандидат юридичних наук, доцент Аліна ГАРКУША.

З присутніх – 5 докторів юридичних наук та 7 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційної роботи Юлії ТКАЧ «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини», поданої на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 081 Право щодо її рекомендації для попереднього розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувачки ступеня доктора філософії Юлія ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

У своїй доповіді дисертантка визначила мету, задачі, предмет, об'єкт і методи дослідження, розкрила структуру роботи та основні її положення, показала їхню новизну, теоретичне та практичне значення, а також обґрунтувала актуальність обраної теми дисертаційної роботи, яка зумовлена необхідністю розв'язання наукового завдання щодо комплексної теоретико-правової характеристики кримінального права в частині кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини, враховуючи національну практику та зарубіжний досвід, визначення напрямів його удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Дисертантка зазначила, що захист життя і здоров'я людини є першочерговим завданням держави, що знаходить своє відображення в основоположних правових актах. Конституція України, зокрема ст. 3, чітко проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Ця фундаментальна гарантія поширюється і на сферу трансплантації анатомічних матеріалів, яка, будучи невід'ємною частиною системи охорони здоров'я, нерозривно пов'язана з правом людини на життя і здоров'я. Кримінальне законодавство України, зокрема ст. 143 КК України, покликане забезпечити охорону цих суспільних відносин, передбачаючи кримінальну відповідальність за порушення встановленого порядку трансплантації. Основні положення Конституції України, що закріплюють найвищу цінність людського життя та здоров'я, знаходять відображення в багатьох нормах КК України. Зокрема, особливий акцент на захисті цих цінностей робиться у ст. 143 КК України, яка встановлює відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. Ця норма відображає особливе поєднання обов'язків медичних працівників та інших осіб, залучених до процесу трансплантації анатомічних матеріалів людини, незалежно від їхнього статусу. Ст. 143 КК України передбачає відповідальність як за проведення незаконної трансплантації анатомічних матеріалів людини, так і за інші дії, що порушують встановлений порядок. Це відображає особливу важливість захисту прав людини у цій сфері та необхідність забезпечення відповідальності всіх осіб, причетних до трансплантації анатомічних матеріалів. Таким чином, застосування на практиці ст. 143 КК України має свої особливості.

Зазначені обставини зумовили вибір теми дисертації, її актуальність, важливе теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку та

вдосконалення кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини.

За мету у дисертації було поставлено вдосконалення теоретичних положень кримінального права в частині кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та напрацювання пропозицій з удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети було використано комплекс діалектичний; історико-правовий; метод системного аналізу; порівняльно-правовий; статистичні; моделювання – для формулювання пропозицій з удосконалення.

Теоретичною основою дослідження виступили дисертації, монографії, наукові статті тощо національних та зарубіжних авторів у сфері юриспруденції, медицини та інших наук. Нормативною основою дисертації є чинне національне законодавство України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Емпіричною основою дисертації є інформаційно-довідкові видання, судова практика, статистичні дані тощо.

До основних положень, що характеризують вирішення поставленої мети слід віднести:

- простежити витоки та сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та суміжного з ним законодавства;
- визначити фактори криміналізації порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- вивчити зарубіжний досвід регулювання питань трансплантації анатомічних матеріалів людини та встановлення кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку цієї діяльності;
- охарактеризувати об'єкт порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- виокремити ознаки об'єктивної сторони порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- проаналізувати ознаки суб'єкта порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- дослідити ознаки суб'єктивної сторони порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- визначити особливості кваліфікації та відмежування порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини від суміжних складів кримінальних правопорушень;
- розробити пропозиції з удосконалення кримінального законодавства та відповідної правозастосовної практики у досліджуваній сфері.

Основні результати дисертації можуть бути використані у науково-дослідній сфері, в освітньому процесі, у правозастосуванні.

Основні положення, сформульовані в дисертації, відображено в 6 публікаціях, з яких 4 – наукові статті, надруковані у фахових виданнях України з юридичних наук, одна стаття у журналі, що входить до міжнародної

наукометричної бази Scopus за профілем дисертації; 2 – у збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Після доповіді Юлії ТКАЧ відбулася дискусія, під час якої здобувачка відповіла на запитання присутніх щодо структури роботи, методологічної та теоретичної основи дослідження, висновків, які отримано за підсумками виконаної наукової роботи, а саме:

Запитання Роман КАТОРКІН: Юлія Олегівна, чим обґрунтовано вашу пропозицію щодо доповнення ч. 1 ст. 143 КК України ознакою, яка передбачає заборону використання анатомічних матеріалів людини, що не є здоровими або непридатні для трансплантації через порушення терміну їх використання?

Відповідь: Дякую за запитання. Зокрема, предметом незаконної трансплантації можуть бути не лише донорські органи, тканини живої людини, а й органи і тканини, вилучені у трупів. Не менш важливим є те, що в кожного анатомічного матеріалу є свої гранично допустимі строки транспортування та оптимальні строки зберігання для пересадки. У разі порушення цих строків анатомічний матеріал буде не придатний для пересадки реципієнту. Згідно до Процедури отримання якісного і безпечного анатомічного матеріалу людини, затвердженого наказом МОЗ України від 06.08.2024 № 1388 «Про затвердження Вимог до якості та безпечності анатомічних матеріалів людини та внесення зміни до Умов зберігання вилучених анатомічних матеріалів людини, їх підготовки до перевезення та умов перевезення вилучених анатомічних матеріалів людини» підготовлений таким чином анатомічний матеріал людини – серце зберігається при температурі 4 °С упродовж 6 годин. Анатомічний матеріал людини – печінка зберігається при температурі 4 °С не більше 12 годин, включаючи час транспортування. Відповідно до вищевказаної Процедури вилучення анатомічного матеріалу людини – нирок у донора-трупа проводиться єдиним блоком. Взятий анатомічний матеріал людини – нирка зберігається при температурі 4 °С не більше 24 годин, включаючи час транспортування. Відповідно до Порядку розподілу анатомічного матеріалу та критерії встановлення пар донори-реципієнти, затверджений Наказом МОЗ України від 18 лютого 2021 р. № 293, визначає гранично допустимі строки транспортування вилучених органів: серця – дві години, легені – п'ять годин, нирки – 12 годин, печінки – п'ять годин, лівої та правої долі печінки – п'ять годин. Якщо у транспортуванні використовують допоміжний пристрій для реперфузії вилучених органів, тоді гранично допустимі строки транспортування вилучених органів становлять: серця – п'ять годин, легені – вісім годин, печінки – вісім годин, лівої та правої долі печінки – вісім годин. Таким чином, з наведеного вище можна побачити, що при порушенні цих строків вилучені органи є непридатними та небезпечними для трансплантації (трансплантація таких матеріалів реципієнту може призвести до летального випадку). У медицині відторгнення алотрансплантата поділяється за такими факторами: залежно від механізму імунної реакції; залежно від швидкості клінічних проявів: надзвичайно швидке відторгнення, гостре відторгнення, хронічне відторгнення.

Використання неякісних анатомічних матеріалів може становити серйозну загрозу для здоров'я та життя реципієнтів. Використання здорових та придатних

для трансплантації органів та тканин підвищує шанси на успішну операцію. Забезпечити захист прав реципієнтів, які мають отримувати лише анатомічні матеріали, що відповідають безпечним та медично обґрунтованим критеріям.

Запитання Ігор ПИРІГ: Скажіть будь ласка, чим обґрунтовано доцільність запровадження в Україні презумпції згоди на посмертне вилучення анатомічних матеріалів у померлих осіб у контексті вашого дисертаційного дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. В Україні на сьогодні діє презумпція незгоди на вилучення анатомічних матеріалів людини. Це означає, що вилучення органів у померлої особи можливе лише за наявності її письмової згоди, висловленої за життя. Відповідно до Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», кожна повнолітня дієздатна особа має право надати письмову згоду або незгоду на вилучення анатомічних матеріалів з її тіла для трансплантації після встановлення її смерті.

Світова практика сформуvala дві головні форми отримання згоди донорів: презумпція незгоди: наразі використовується США, Великобританією, Німеччиною, Канадою, Грецією; презумпція згоди: наразі використовується Австрією, Казахстаном, Іспанія, Франція, Бельгія.

За останніми даними статистики на 01.01.2025 Українського центру трансплант-координації національного листа очікування на пересаджування налічує 3578 пацієнтів. Презумпція згоди має цілу низку переваг: вона збільшує кількість донорських органів, що врятує життя багатьох людей, які перебувають у черзі на трансплантацію; зменшення часу очікування на трансплантацію, що особливо важливо для пацієнтів з критичними станами; спрощення та прискорення процесу вилучення органів, що зменшить витрати часу та ресурсів; спрощує юридичні процедури, дозволяє діяти оперативно в екстрених ситуаціях; знімає важкий моральний тягар з родичів, які часто не можуть прийняти рішення у момент горя.

Запитання Вадим ХАШЕВ: Юлія Олегівна, чим обґрунтовується ваша позиція щодо недоцільності об'єднання кримінальної відповідальності, передбаченої ст. ст. 143 та 144 КК України, в межах однієї статті?

Відповідь: Дякую за запитання. Предмет злочину за ст. 143 КК України – це анатомічні матеріали (органи або їх частини, тканини, анатомічні утворення, клітини людини або тварини, фетальні матеріали живої та мертвої людини. До предмету злочину за ст. 143 КК України не відносять анатомічні матеріали тварин, кров та її компоненти, анатомічні матеріали, взяті в людини для аутоотрансплантації, а також штучно виготовлені органи й тканини. Предмет злочину за ст. 144 КК України є кров живої особи. Зауважимо, що злочини за ст. 143 КК України вчиняються щодо живих і мертвих донорів, живих і мертвих реципієнтів, а злочини за ст. 144 КК України вчиняються виключно щодо живих донорів. Відмітимо також, що ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» не регламентує: донорство крові та її компонентів; діяльність, пов'язану з кров'ю та її компонентами; трансплантацію статевих залоз; пересаджування репродуктивних клітин. Вважаємо, що об'єднання ст. 143 КК України (порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини) та ст. 144 КК України (наси́льницьке донорство) одне кримінально-правове положення недоцільне, тому що попри схожі

способи скоєння цих злочинів, статті мають кримінально-правові відмінності щодо предмету злочину; суб'єкту злочину; об'єктивної та суб'єктивної сторін, а також потерпілих осіб.

Таким чином, поєднання цих норм ускладнило б судову практику, створило б ризики юридичної невизначеності та призвело до неоднакового тлумачення правових норм. Таким чином, розмежування відповідальності за цими статтями дозволяє більш точно враховувати характер і ступінь суспільної небезпеки конкретного злочину, що відповідає принципам справедливості, правової визначеності та ефективності кримінального права.

Запитання ГАННА БІДНЯК: У чому полягає доцільність включення ДНК та фрагментів ДНК до переліку анатомічного матеріалу людини у межах вашого дисертаційного дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. ДНК міститься в клітинах будь-яких тканин та органів людини, тому при трансплантації органів або тканин відбувається передача ДНК від донора до реципієнта. Особливо це важливо при трансплантації кісткового мозку, де відбувається пряма передача клітин крові, що містять ДНК. Визначення сумісності ДНК донора та реципієнта є важливим етапом перед трансплантацією, щоб запобігти відторгненню органу. Дослідження ДНК також використовуються для вивчення генетичних захворювань та розробки нових методів трансплантації. Отже, ДНК є невід'ємною частиною анатомічного матеріалу, і її роль у трансплантації є важливою як для забезпечення успішної операції, так і для наукових досліджень.). Звідси ми можемо зробити висновок, що ДНК і фрагменти ДНК у медицині відіграють важливу роль, тому вважаємо, що ДНК і фрагменти ДНК є предметом трансплантації хоча сьогодні юридично вони ще не визнані як анатомічний матеріал людини для трансплантації.

Запитання Володимир ФЕДЧЕНКО: Чим обґрунтовано вашу пропозицію щодо можливості вчинення злочинів, передбачених ст. 143 КК України стосовно осіб, які перебувають у стані безпорадності чи у стані матеріальної (чи іншої) залежності від винного, та чи є обґрунтованим включення до переліку таких осіб військовослужбовці, діти-сироти на утриманні інтернатів, психічно хворі на утриманні психіатричних лікарень, особи з будинків для престарілих, залежні особи з реабілітаційних центрів і сект, а також ув'язнені та засуджені до позбавлення волі?

Відповідь: Дякую за запитання. Включення до переліку таких осіб, як військовослужбовці, діти-сироти на утриманні інтернатів, психічно хворі на утриманні психіатричних лікарень, особи з будинків для престарілих, залежні особи з реабілітаційних центрів і сект, а також ув'язнені та засуджені до позбавлення волі повністю виправдане, адже ці категорії: мають обмежену можливість вільно висловити свою волю; перебувають у системах, де рішення приймаються за них; є високоризиковими щодо порушення їхніх прав на тілесну недоторканність.

Слово надано по дисертації науковому керівнику по дисертації Юлії ТКАЧ – Аліні ГАРКУШІ, доценту, кандидату юридичних наук, доценту кафедри

кримінального процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, яка підкреслила, що здобувачка обрала досить складну, дискусійну і, водночас, актуальну і важливу тему для свого наукового дослідження.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Кандидат юридичних наук, доцент Сергій БАБАНІН відзначив високий рівень наукового дослідження Юлії ТКАЧ. Наголосив, що обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та обумовлена перш за все тим, що одним з основних завдань держави в галузі кримінально-правової охорони прав людини є захист її життя і здоров'я. Конституція України у ст. 3 проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Встановлений порядок трансплантації анатомічних матеріалів людини є складовою частиною охоронюваних кримінальним законодавством України суспільних відносин, що забезпечують право людини на життя та здоров'я. Основною кримінально-правовою нормою, яка виконує зазначену функцію, є ст. 143 КК України. Аналіз статистичних даних щодо відкритих кримінальних проваджень за ст. 143 КК України свідчить про наявність проблемних питань притягнення осіб, які вчинили ці суспільно небезпечні діяння, до кримінальної відповідальності. Так, за період з 2019 р. по вересень 2024 р. обліковано 20 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 143 КК України, з яких лише у одному кримінальному провадженні особі повідомлено про підозру. Однією з причин такого стану справ може бути відсутність узгодженого підходу щодо підстав криміналізації порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та диференціації кримінальної відповідальності за його вчинення, що свідчить про необхідність проведення наукових досліджень у цій сфері.

Проблема кримінально-правового забезпечення права на життя та здоров'я людини відображена у працях багатьох вітчизняних учених, зокрема А.А. Андрушка, О.М. Бандурки, В.С. Батиргарєвої, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, В.В. Голіни, Б.М. Головіна, О.А. Гритенко, В.К. Гришука, О.М. Гуміна, О.М. Джужи, С.Ф. Денисова, Т.А. Денисової, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, К.В. Катеринчук, І.О. Кисельова, І.В. Козича, І.М. Копотуна, М.Й. Коржанського, О.М. Костенка, О.М. Литвинова, П.С. Матишевського, І.Б. Медицького, М.І. Мельника, С.А. Мозоля, В.О. Навроцького, В.І. Осадчого, М.І. Панова, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, В.П. Тихого, В.О. Тулякова, Н.В. Уварової, М.І. Хавронюка, Є.В. Фесенка, П.Л. Фріса, В.В. Шаблистого, С.С. Яценка та ін. За часів незалежної України монографічні дослідження, присвячені питанням кримінальної відповідальності та запобігання порушенням встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини, проводили С.В. Гринчак («Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: підстави кримінальної відповідальності», 2006 р.), Ю.О. Лісіцина («Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницьке донорство: кримінально-правова та кримінологічна характеристика», 2016 р.), О.О. Мислива («Кримінально-правова характеристика та запобігання незаконній діяльності у

сфері трансплантації», 2020 р.).

Проте ці дослідження з об'єктивних причин не враховували особливості кримінально-правового забезпечення життя та здоров'я людини в умовах воєнного стану та позитивний досвід окремих зарубіжних країн в частині розуміння та формулювання об'єктивних та суб'єктивних ознак порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та його караності.

Дискусійні положення щодо формулювання складу та караності кримінального правопорушення, передбаченого ст. 143 КК України, неоднозначність правозастосовної практики, зокрема, в умовах воєнного стану, вказують на актуальність та своєчасність теми дисертаційного дослідження Ткач Ю.О.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства в цій сфері.

Наукові положення, рекомендації та висновки проведеного Ткач Ю.О. дослідження є достатньо обґрунтованими та достовірними, оскільки вони обумовлені використанням та аналізом статистичних даних МВС України, Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури України) щодо облікованих кримінальних правопорушень та вручених повідомлень про підозру за ст. 143 КК України за 2017-2023 рр., Державної судової адміністрації України, матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень за період з 2014 по 2024 рр., а також опублікованої слідчо-судової практики.

Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях здобувачки. Робота містить необхідну кількість наукових публікацій. Основні положення дисертації викладені у 6 працях, 4 з яких – статті, опубліковані у виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, одна стаття – у журналі, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus, 2 – тези доповідей на наукових конференціях, науково-практичних семінарах та круглих столах.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їхнього змісту підтверджують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладені у наукових фахових виданнях та пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається тим, що дисертація є одним з перших монографічних досліджень проблеми кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. Найбільш важливими положеннями та висновками наукової новизни проведеного дослідження є такі:

вперше:

- запропоновано власну редакцію ст. 143 КК України;
- запропоновані доповнення до ст. 299 КК України;

удосконалено:

- обґрунтування доцільності виокремлення у кримінальному законодавстві

такого видового об'єкту кримінального правопорушення як недоторканність особи у сфері лікувальної діяльності;

– обґрунтування доцільності доповнення переліку обставин, які обтяжують покарання (ст. 67 КК України), такою обставиною як вчинення кримінального правопорушення щодо донора чи реципієнта або з метою використання анатомічних матеріалів людини;

дістало подальший розвиток:

– класифікація незаконної трансплантації анатомічного матеріалу стосовно залежних осіб – незаконних прижиттєвих і посмертних трансплантацій органів і тканин з використанням у якості донорів військовослужбовців, дітей-сиріт з інтернатів, психічно хворих з психлікарень, підопічних з будинків престарілих, залежних осіб з реабцентрів та сект, а також ув'язнених і засуджених;

– обґрунтування доцільності законодавчого закріплення презумпції згоди померлої людини на вилучення та використання її анатомічних матеріалів для трансплантації іншій людині.

Структура дисертації відповідає завданням, визначеним у дослідженні. Дисертанткою послідовно викладений матеріал, здебільшого правильно співвіднесені загальні та спеціальні питання, сформульовані необхідні наукові дефініції. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота виконана державною мовою.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації, дотримані норми законодавства про авторське право, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності та використані методики досліджень.

Відзначаючи логічність та послідовність структури дослідження, його наукову новизну, обґрунтованість та аргументованість одержаних результатів, належний науковий рівень, треба звернути увагу на наявність окремих положень, які, на думку рецензента, викликають зауваження або потребують додаткової аргументації, зокрема:

1. Назву розділу 1 доцільно скорегувати, оскільки вона не повною мірою відображає зміст включених до нього підрозділів.

2. У підрозділі 1.1 доцільно запропонувати періодизацію історико-правового розвитку кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини з урахуванням розвитку кримінального та іншого законодавства у досліджуваній сфері.

3. Додаткового обґрунтування потребує твердження авторки, згідно якого склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 143 КК України, є формальним (С. 112, 128, 173).

4. Доцільним вбачається проведення більш розгорнутого аналізу у підрозділі 2.2 ознак істотної шкоди здоров'ю потерпілого та причинно-наслідкового зв'язку між порушенням встановленого законом порядку застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини та цією шкодою.

5. Додаткового обґрунтування потребує твердження авторки, згідно якого

суб'єкт злочину, передбаченого ст. 143 КК України, може бути як загальний, так і спеціальний (С. 139, 152, 174, 180).

6. У роботі бажано уникати значних за обсягом цитувань судових рішень, оскільки це може свідчити про бажання авторки штучно збільшити обсяг дисертації (на сторінках 162-167 роботи наведений вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 02.11.2011 р. по справі № 1-665/11/1/1015/3503/11).

7. Зміст загальних висновків по дисертаційному дослідженню доцільно узгодити з метою і завданнями дослідження, науковою новизною одержаних результатів та зі змістом висновків по розділах дослідження.

Наведені зауваження загалом не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Надане на рецензування дисертаційне дослідження Ткач Юлії Олегівни «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» є цілісним монографічним дослідженням актуальної і важливої для науки і юридичної практики проблеми. У дисертації отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для науки кримінального права.

Враховуючи викладене вважаю, що дисертація Ткач Юлії Олегівни «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» може бути рекомендована до розгляду та захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю «Право» у спеціалізованій вченій раді з урахуванням композиційних, змістовних, редакційно-стилістичних, технічних та граматичних поправок.

Доктор юридичних наук, старший дослідник Максим ПОЧТОВИЙ відзначив достатній фаховий рівень дисертаційного дослідження Юлії ТКАЧ «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини», виконаного на актуальну тему.

Максим ПОЧТОВИЙ зазначив, що дисертантка обрала актуальну тему для дослідження. Ґрунтовне вивчення і критичний аналіз тексту поданої на захист дисертації і наукових праць здобувача, опублікованих за обраною темою надали підстави зробити такий висновок.

Особливу цінність має акцент авторки на конституційних засадах захисту прав і свобод людини, зокрема права на життя, здоров'я, безпеку й недоторканність. Положення статей 3, 28 та 49 Конституції України логічно поєднані з положеннями Кримінального кодексу, що дозволяє ґрунтовно обґрунтувати важливість правового реагування на порушення у сфері трансплантації.

У роботі справедливо зазначено, що відсутність чіткого визначення поняття «незаконна трансплантація» в диспозиції ст. 143 КК України створює серйозні ускладнення на практиці. Це, зокрема, проявляється у складнощах при відмежуванні від суміжних складів злочинів, таких як насильницьке донорство, торгівля людьми чи незаконне проведення дослідів над людиною. Така ситуація не лише ускладнює правозастосування, але й потенційно порушує права осіб, що стають жертвами цих злочинів.

Авторка обґрунтовано підкреслює, що проблема має не лише правовий, але й соціальний вимір, оскільки в умовах війни та тимчасової окупації частини територій України державний контроль над медичною сферою є обмеженим або взагалі відсутнім. Це, у свою чергу, сприяє латентності злочинів і унеможливлює ефективне реагування з боку правоохоронної системи.

Позитивним моментом є також зосередженість на питаннях вдосконалення законодавства, зокрема – необхідності чіткого визначення понять, уточнення складів злочинів, забезпечення ефективного виявлення і розслідування правопорушень.

Загалом, робота відзначається високим рівнем актуальності, належною логічною побудовою, міжгалузевим підходом до аналізу проблеми та слушними пропозиціями щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства. Вона становить інтерес як для науковців, так і для практиків у галузі кримінального права та медицини.

Проблематика кримінально-правового захисту права особи на життя та здоров'я знайшла своє відображення у наукових працях широкого кола національних правознавців. Зокрема, суттєвий внесок у розробку теоретичних і прикладних аспектів цього питання зробили такі вчені, як А.А. Андрушка, О.М. Бандурки, В.С. Батиргарєєвої, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, В.В. Голіни, Б.М. Головкіна, О.А. Гритенко, В.К. Грищука, О.М. Гуміна, О.М. Джузи, С.Ф. Денисова, Т.А. Денисової, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, К.В. Катеринчук, І.О. Кисельова, І.В. Козича, І.М. Копотуна, М.Й. Коржанського, О.М. Костенка, О.М. Литвинова, П.С. Матишевського, І.Б. Медицького, М.І. Мельника, С.А. Мозоля, В.О. Навроцького, В.І. Осадчого, М.І. Панова, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, В.П. Тихого, В.О. Тулякова, Н.В. Уварової, М.І. Хавронюка, Є.В. Фесенка, П.Л. Фріса, В.В. Шаблистого, С.С. Яценка та інші.

Питання кримінальної відповідальності за незаконне вилучення анатомічних матеріалів людини були предметом наукового інтересу таких дослідників, як: А. В. Андрушко, В. С. Березняк, І. Г. Луценко, М. М. Почтовий, С. В. Бабанін, С. В. Гринчак, В. О. Глушков, О. О. Мислива, А. В. Мусієнко, С., Г. В. Чеботарьова, І. В. Кирилюк, Г. І. Капуста, Ю. О. Лісіцина, В. В. Балабко, та інші.

Водночас, попередні наукові дослідження здебільшого не охоплювали специфіку кримінально-правового захисту життя та здоров'я особи в умовах воєнного стану, а також не враховували позитивний зарубіжний досвід у частині нормативного визначення об'єктивних і суб'єктивних ознак злочинів, пов'язаних із порушенням встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та встановленням відповідальності за їх вчинення.

Наявні теоретичні дискусії щодо формулювання складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 143 КК України, а також існуючі труднощі правозастосовної практики, особливо в умовах воєнного стану, свідчать про наукову та практичну значущість і своєчасність обраної теми дисертаційного дослідження Ткач Ю.О.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства в цій сфері.

Наукові положення, рекомендації та висновки проведеного Ткач Ю.О. дослідження є достатньо обґрунтованими та достовірними, оскільки вони обумовлені використанням та аналізом статистичних даних МВС України, Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури України) щодо облікованих кримінальних правопорушень та вручених повідомлень про підозру за ст. 143 КК України за 2017-2023 рр., матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень, а також опублікованої слідчо-судової практики, статистики Українського центру трансплант-координації.

Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях здобувачки. Робота містить необхідну кількість наукових публікацій. Основні положення дисертації викладені у 6 працях, 4 з яких – статті, опубліковані у виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, одна стаття – у журналі, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus, 2 – тези доповідей на наукових конференціях, науково-практичних семінарах та круглих столах.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їхнього змісту підтверджують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладені у наукових фахових виданнях та пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається тим, що дисертація є одним з перших монографічних досліджень проблеми кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. Найбільш важливими положеннями та висновками наукової новизни проведеного дослідження є такі:

вперше:

– доведено, що у диспозицію ч. 1 ст. 143 КК України слід включити вказівку на можливість наявності кількох потерпілих: живого донора, донора-трупа і реципієнта;

– доведено, що діяння за ст. 143 КК України можуть скоювати щодо людей у стані безпорадності чи у стані матеріальної (чи іншої) залежності від винного, та слід включити перелік залежних осіб можуть бути додані військовослужбовці, діти-сироти на утриманні інтернатів, психічно хворі на утриманні психіатричних лікарень, особи з будинків для престарілих, залежні особи з реабілітаційних центрів і сект, а також ув'язнені та засуджені до позбавлення волі;

– на підставі вивчення законодавства в сфері трансплантації анатомічного матеріалу людини внести доповнення до ч. 1 ст. 299 КК України і викласти її в такій редакції: «Жорстоке поводження з тваринами, що належать до хребетних, у тому числі з безпритульними тваринами, порушення правил транспортування тварин, якщо такі дії призвели до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі

тварини, незаконне вилучення органів чи тканин у живих тварин, які належать до хребетних, нацьковування тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, а також пропаганда, публічні заклики до вчинення дій що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій – ...»;

удосконалено:

– обґрунтування доцільності виокремлення у кримінальному законодавстві такого видового об'єкту кримінального правопорушення як недоторканність особи у сфері лікувальної діяльності;

– обґрунтування доцільності доповнення переліку обставин, які обтяжують покарання (ст. 67 КК України), такою обставиною як вчинення кримінального правопорушення щодо донора чи реципієнта або з метою використання анатомічних матеріалів людини;

дістало подальший розвиток:

– запропоновані зміни та доповнення до Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 17.05.2018 р.;

– обґрунтування доцільності законодавчого закріплення презумпції згоди померлої людини на вилучення та використання її анатомічних матеріалів для трансплантації іншій людині.

Структура дисертації відповідає завданням, визначеним у дослідженні. Дисертанткою послідовно викладений матеріал, здебільшого правильно співвіднесені загальні та спеціальні питання, сформульовані необхідні наукові дефініції. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота виконана державною мовою.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації, дотримані норми законодавства про авторське право, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності та використані методики досліджень.

Відзначаючи логічність та послідовність структури дослідження, його наукову новизну, обґрунтованість та аргументованість одержаних результатів, належний науковий рівень, треба звернути увагу на наявність окремих положень, які, на думку рецензента, викликають зауваження або потребують додаткової аргументації, зокрема:

1) У розділі 1 дисертаційного дослідження підрозділи 1.1 та 1.2 є надто об'ємними. Необхідно скоротити виклад матеріалу до обсягу 10–15 аркушів;

2) Корегуванню підлягає вступ, а також відсутня анотація, список опублікованих праць за темою дисертації;

3) Корегуванню підлягає наукова новизна одержаних результатів (2-4 пункти у кожному її виді (вперше, удосконалено, дістало подальший розвиток);

4) Корегуванню підлягає висновки до кожного розділу, а також загальний висновок до дисертаційного дослідження;

5) В підрозділах 2.1–2.4 розділу 2 «Юридичний аналіз складів порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних

матеріалів людини» дисертаційного дослідження варто приділити більше уваги теоретичному обґрунтуванню аналізу складів порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;

6) В дисертаційній роботі не надано чіткого визначення поняття «транснаціональні організації». Враховуючи, що тема дослідження стосується кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини, розуміння сутності та особливостей діяльності транснаціональних організацій є важливим для повноцінного аналізу проблеми;

7) Корегуванню підлягає список використаних джерел на відповідність стандартам ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40).

Наведені зауваження загалом не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Надане на рецензування дисертаційне дослідження Ткач Юлії Олегівни «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» є цілісним монографічним дослідженням актуальної і важливої для науки і юридичної практики проблеми. У дисертації отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для науки кримінального права.

Враховуючи викладене вважаю, що дисертація Ткач Юлії Олегівни «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» може бути рекомендована до розгляду та захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю «Право» у спеціалізованій вченій раді з урахуванням композиційних, змістовних, редакційно-стилістичних, технічних та граматичних поправок.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Валерій ДАРАГАН наголосив на тому, що дисертаційна робота, безсумнівно, демонструє глибоке занурення в складну тематику кримінально-правового забезпечення права на життя та здоров'я людини. Автор провів ґрунтовне дослідження, розкривши низку цікавих аспектів кримінального права. Робота характеризується значною кількістю новизни, що є безперечним її плюсом. Однак, слід зазначити, що презентація наукової новизни в п. 3 потребує корегування. Наявність зайвої інформації, яка не є суттєвою для досліджуваної теми, дещо ускладнює сприйняття. Висновки, хоч і носять загальний характер, не повною мірою розкривають тематику дисертації. Особливу увагу слід звернути на вступ. В ньому відсутня інформація про наукового керівника, чия робота була присвячена проблематиці кримінально-правового забезпечення права на життя та здоров'я людини. Також, некоректно вказано план дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1393-р, оскільки початок проведення дослідження датований 2021 роком. Крім того, залишається незрозумілим, які саме підрозділи брали участь в анкетуванні. Попри зазначені недоліки,

дисертація є цінним внеском у розвиток кримінально-правової науки. Отже, дисертація Юлії ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» є завершеною, самостійною науковою працею та може бути рекомендована до публічного захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

Доктор юридичних наук, професор Ігор ПИРІГ підкреслив, що перш за все, актуальність теми не є достатньо обґрунтованою. Необхідно глибше дослідити громадську думку щодо застосування статті 143 КК України та проаналізувати її ефективність на практиці. Незрозуміло, чому спостерігається така незначна кількість кримінальних проваджень за цією статтею. Актуальність дослідження має бути розкрита з урахуванням сучасних реалій та викликів, що стоять перед суспільством. Поставлені завдання не завжди чітко простежуються у викладеному матеріалі. Необхідно провести більш глибокий аналіз емпіричних даних та надати їх ґрунтовну інтерпретацію. Наукова новизна, хоч і присутня, викладена не зовсім переконливо. Наукова новизна викладена не досить ґрунтовно наголошено що зміна статті це аспекти а не наукові здобутки, маються технічні помилки в тексті. Відповідь та доповідь позитивна. Загалом дисертація Юлії ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» є завершеною науковою працею, відповідає всім вимогам, які висуваються до даного виду робіт та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Володимир ФЕДЧЕНКО відзначив позитивний аспект, що робота вивчала жваве обговорювання та дискусію, наголосив на тому, що тематика дуже складна та поєднується з медичною тематикою. Обґрунтування та висновки потребують додаткового опрацювання. Також наголошено на актуальність теми підчас воєнних дій в Україні. В дисертації опрацьовано саме такі питання в умовах воєнного стану. Позитивним є те, що практичний досвід у слідчих підрозділах вплинув на дослідження. Загалом, результати дисертаційної роботи мають, безумовно, як теоретичне, так і практичне значення. Тому дисертація Юлії ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» написана на достатньому науковому та методологічному рівні і в цілому заслуговує позитивної оцінки, тому може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Вадим ХАШЕВ вказав, що дослідження є позитивним. Але потребує редагування та необхідно звернути увагу на визначення статусу потерпілого в об'єктивній стороні. В суб'єктивній стороні звернути увагу на ч. 1 ст. 143 КК України та відреагувати. Також необхідно розкрити поняття суб'єкта злочину. Дисертаційна робота Юлії ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» підготовлена на достатньому науковому та методологічному рівні і може бути рекомендовано до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Юлії ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Обґрунтування вибору теми дослідження. Захист життя і здоров'я людини є першочерговим завданням держави, що знаходить своє відображення в основоположних правових актах. Конституція України, зокрема ст. 3, чітко проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Ця фундаментальна гарантія поширюється і на сферу трансплантації анатомічних матеріалів, яка, будучи невід'ємною частиною системи охорони здоров'я, нерозривно пов'язана з правом людини на життя і здоров'я. Кримінальне законодавство України, зокрема ст. 143 КК України, покликане забезпечити охорону цих суспільних відносин, передбачаючи кримінальну відповідальність за порушення встановленого порядку трансплантації. Основні положення Конституції України, що закріплюють найвищу цінність людського життя та здоров'я, знаходять відображення в багатьох нормах КК України. Зокрема, особливий акцент на захисті цих цінностей робиться у ст. 143 КК України, яка встановлює відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. Ця норма відображає особливе поєднання обов'язків медичних працівників та інших осіб, залучених до процесу трансплантації анатомічних матеріалів людини, незалежно від їхнього статусу. Ст. 143 КК України передбачає відповідальність як за проведення незаконної трансплантації анатомічних матеріалів людини, так і за інші дії, що порушують встановлений порядок. Це відображає особливу важливість захисту прав людини у цій сфері та необхідність забезпечення відповідальності всіх осіб, причетних до трансплантації анатомічних матеріалів. Таким чином, застосування на практиці ст. 143 КК України має свої особливості.

Згідно з даними Офісу Генерального прокурора (до 2 січня 2020 р. – Генеральної прокуратури України), за ст. 143 КК України: за 2017 р. внесли 2 кримінальні провадження; за 2018 р. – 3 кримінальні провадження (1 з них закрито); за 2019 р. – 2 кримінальні провадження; за 2020 р. – 1 кримінальне провадження; за 2021 р. – 4 кримінальні провадження; за 2022 р. – 4 кримінальні провадження; за січень-лютий 2023 року до ЄРДР не внесли ні одного провадження.

Згідно з даними Державної судової адміністрації України, 2018 р.: проваджень на розгляді – 2; осіб, чиї провадження знаходились у суді – 7 (з них 2 – злочини, вчинені організованою групою або злочинною організацією); 2019 р.: проваджень на розгляді – 3; осіб, чиї провадження знаходились у суді – 8 (з них 2 – злочини, вчинені організованою групою або злочинною організацією); 2020 р.: проваджень на розгляді – 2; осіб, чиї провадження знаходились у суді –

7 (з них 2 – злочини, вчинені організованою групою або злочинною організацією); 2021 р.: проваджень на розгляді – 2; осіб, чії провадження знаходились у суді – 7 (з них 2 – злочини, вчинені організованою групою або злочинною організацією); 2022 р.: проваджень на розгляді – 2; осіб, чії провадження знаходились у суді – 6 (з них 1 – злочини, вчинені організованою групою або злочинною організацією); розглянутих проваджень – 1; закритих проваджень – 1.

Досить низька кількість як засуджених осіб, так і виявлених кримінальних правопорушень, передбачених ст. 143 КК України, додатково свідчить про правильність спрямування наукового пошуку на вирішення завдання з удосконалення положень кримінального права України в частині відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини.

Проблема кримінально-правового забезпечення права на життя та здоров'я людини відображена у працях багатьох національних учених, зокрема А. А. Андрушка, О. М. Бандурки, В. С. Батиргарєєвої, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, О. А. Гритенко, В. К. Грищука, О. М. Гуміна, О. М. Джузи, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, О. О. Дудорова, В. П. Ємельянова, К. В. Катеринчук, І. О. Кисельова, І. В. Козича, І. М. Копотуна, М. Й. Коржанського, О. М. Костенка, О. М. Литвинова, П. С. Матишевського, І. Б. Медичного, М. І. Мельника, С. А. Мозоля, В. О. Навроцького, В. І. Осадчого, М. І. Панова, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, В. П. Тихого, В. О. Тулякова, Н. В. Уварової, М. І. Хавронюка, Є. В. Фесенка, П. Л. Фріса, В. В. Шаблистого, С. С. Яценка та ін.

Питання, пов'язані з кримінальною відповідальністю за незаконне вилучення органів і тканин людини, досліджували А. В. Андрушко, В. С. Березняк, І. Г. Луценко, М. М. Почтовий, С. В. Бабанін, С. В. Гринчак, В. О. Глушков, І. І., О. О. Мислива, А. В. Мусієнко, С., Г. В. Чеботарьова, І. В. Кирилюк, Г. І. Капуста, Ю. О. Лісіцина, В. В. Балабко, та інші науковці.

Теоретичною основою дослідження виступили дисертації, монографії, наукові статті тощо вітчизняних та зарубіжних авторів у сфері юриспруденції, медицини.

Нормативною основою дисертації є чинне національне законодавство України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Емпіричною основою дисертації є інформаційно-довідкові видання, судова практика, статистичні дані тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Роботу виконано відповідно до: пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.04.2024 № 476; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021; основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2025 рр.,

теми наукового дослідження кафедри кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ «Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення протидії злочинності» (реєстраційний номер 0123U105015); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки, затвердженої наказом МОН України від 03.02.2022 № 109.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вдосконалення теоретичних положень кримінального права в частині кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та напрацювання пропозицій з удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети у дисертації поставлено такі *завдання*:

Реалізація поставленої *мети* зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- простежити витоки та сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та суміжного з ним законодавства;
- визначити фактори криміналізації порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- вивчити зарубіжний досвід регулювання питань трансплантації анатомічних матеріалів людини та встановлення кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку цієї діяльності;
- охарактеризувати об'єкт порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- виокремити ознаки об'єктивної сторони порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- проаналізувати ознаки суб'єкта порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- дослідити ознаки суб'єктивної сторони порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини;
- визначити особливості кваліфікації та відмежування порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини від суміжних складів кримінальних правопорушень;
- розробити пропозиції з удосконалення кримінального законодавства та відповідної правозастосовної практики у досліджуваній сфері.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони життя та здоров'я людини, за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використано такі методи: діалектичний – дозволив розглянути кримінальну відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини як явище, що перебуває в постійному розвитку та взаємодії з іншими суспільними процесами (підрозділи 1.2, 2.1–2.4, 3.1, 3.2); історико-

правовий – використовувався під час дослідження витоків та сучасного стану законодавства про кримінальну відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та суміжного з ним законодавства (підрозділи 1.1–1.2); метод системного аналізу – було застосовано під час визначення факторів криміналізації порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини (підрозділ 1.2); порівняльно-правовий – використано при описанні зарубіжного досвіду регулювання питань трансплантації анатомічних матеріалів людини та встановлення кримінальної відповідальності за порушення порядку цієї діяльності (підрозділ 1.3); статистичні – використовувалися під час узагальнення результатів опитування працівників правоохоронних органів, суддів та адвокатів, вивчення матеріалів кримінальних проваджень за ст. 143 КК України (підрозділи 1.2, 2.1–2.4); моделювання – був необхідний для формулювання пропозицій з удосконалення ст. 143 КК України (підрозділи 1.3., 2.1–2.4, 3.1, 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одержаних результатів полягає в тому, що є одним із перших комплексних монографічних досліджень, в якому кримінальну відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини, зокрема:

вперше:

- обґрунтована доцільність віднесення до анатомічних матеріалів людини як предмета кримінальних правопорушень, передбачених ст. 143 КК України, ДНК та її фрагментів;

- запропоновано визнати мету вилучення анатомічних матеріалів людини для подальшої їх трансплантації обтяжуючою обставиною умисного вбивства;

- запропоновано визнати уразливий стан особи обтяжуючою порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини обставиною та включити до п. 2 примітки до ст. 149 КК України включити вказівку на ст. 143 КК України: «У статтях 143, 149 та 303 цього Кодексу під уразливим станом особи слід розуміти...»;

удосконалено:

- обґрунтування доцільності виокремлення у кримінальному законодавстві України такого видового об'єкта кримінального правопорушення, як встановлений порядок лікувальної діяльності;

- аргументацію щодо доцільності відокремлення кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини медичних працівників та інших осіб;

дістали подальшого розвитку:

- положення щодо законодавчого закріплення в Україні презумпції згоди померлої людини на вилучення та використання її анатомічних матеріалів для трансплантації іншій людині;

- пропозиція щодо криміналізації незаконного примушування особи до надання згоди на вилучення її анатомічних матеріалів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання:

– *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині протидії незаконної трансплантації анатомічних матеріалів людини;

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Актуальні проблеми кримінального законодавства», «Кримінально-правова кваліфікація» та відповідних їм спецкурсів;

Апробація результатів дисертації. Положення дисертації, що становлять наукову новизну, та висновки практичного характеру апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях: «II Міжнародний форум молодих учених «Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки» (м. Дніпро, 12.06.2024); «The 3rd International scientific and practical conference “Perspectives of contemporary science: theory and practice”» (м. Львів, 28-30.04.2024).

Публікації. За темою дисертації опубліковано шість одноособових праць: чотири статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; одна стаття у журналі, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus за профілем дисертації; дві тези доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із основної частини (вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Ткач Ю. О. Особливості суб'єкта злочину, передбаченого статтею 143 КК України. *Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету*. № 1/2023. С. 399-406. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/96>. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/96.pdf.

2. Ткач Ю. О. Предмет злочину порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. *Науковий журнал «Право і безпека»*. 2023 № 4 (91), С.34-44. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.03>. URL: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/741/588>.

3. Ткач Ю. О. Об'єктивна сторона порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини (ст. 143 КК України). *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024 № 12. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-01-04>. URL: <https://www.reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-12-01-04/2024-12-01-04>.

4. Tkach Y. O. "Foreign experience of legal regulation of criminal liability for violation of the procedure for transplantation of human anatomical materials established by law". *"Cell and Organ Transplantation"*. 2024 № 12(1). С. 22 -27. DOI: 10.22494/cot.v12i1.162. URL: https://transplantation.org/wp-content/uploads/2024/07/JCOT-2024-12-1_02.pdf.

5. Ткач Ю. О. Деякі проблемні питання констатації смерті людини на підставі смерті мозку. 12.06.2024 р. II Міжнародному форумі молодих учених «сучасні дослідження в глобалізаційному Світі: Наука для миру і безпеки».

6. Ткач Ю. О. Деякі проблемні питання дитячої трансплантації. The 3rd International scientific and practical conference "Perspectives of contemporary science: theory and practice" (April 28-30, 2024) SPC "Sci-conf.com.ua", Lviv, Ukraine. 2024. 1381 p. С. 1353.

Характеристика особистості здобувача. Ткач Юлія Олегівна, 10.04.1988 року народження, уродженка м. Дніпропетровська Дніпропетровської області.

У 2010 році закінчила Відокремлений підрозділ «Дніпровський факультет Київського національного університету культури і мистецтв» за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність» та здобула кваліфікацію документознавця, менеджера органів державної влади і управління (спеціаліст).

У 2013 році закінчила Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ і отримала базову вищу освіту за напрямом підготовки «Правознавство» та здобула кваліфікацію бакалавра права.

У 2014 році закінчила Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» та здобула кваліфікацію юриста (здобула диплом магістра). У 2008 році пройшла первинну підготовку на базі Криворізького факультету ДДУВС (центр спеціалізації).

З 2008 року в ОВС:

- з 2008 по 2011 роки помічником слідчого СВ Самарського РВ ДМУ ГУМВС в Дніпропетровській області.
- з 2011 року дізнавач СВ Красногвардійського РВ ДМУ ГУМВС в Дніпропетровській області.
- з 2011 по 2013 роки слідчий СВ Красногвардійського РВ ДМУ ГУМВС в Дніпропетровській області.
- з 2014 по 2015 роки старший слідчий СВ Красногвардійського РВ ДМУ ГУМВС України в Дніпропетровській області.
- з 2015 по 2019 роки слідчий відділу розслідування злочинів загальнокримінальної спрямованості СУ ГУНП в Дніпропетровській області.
- з 2019 року старший слідчий відділу розслідування злочинів загальнокримінальної спрямованості СУ ГУНП в Дніпропетровській області.
- 2020 – 2021 роки старший слідчий в особливо важливих справах відділу розслідування злочинів загальнокримінальної спрямованості СУ ГУНП в Дніпропетровській області.
- з 2021 року в ДДУВС (ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології);

У 2021 році (протокол № 2 від 28.10.2021) затверджено тему дисертаційного дослідження «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» (науковий керівник – доцент кафедри кримінального процесу, майор поліції, к.ю.н., доцент Аліна Григорівна Гаркуша).

Юлія ТКАЧ завершила у 2025 році написання дисертаційного дослідження, виконала індивідуальний план ад'юнкта кафедри кримінального

права та кримінології по виконанню освітньо-наукової програми на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (копія академічної довідки додається).

Окрім цього, є членкинею: УАППО, коаліції 1325 Дніпропетровщини, та ГО Спілка науковців України. Також є кандидаткою в майстри спорту України з кікбоксингу.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотно із застосуванням сучасної української мови та наукових термінів. Кожний із розділів, підрозділів та пунктів побудовані у логічній послідовності. Усе це забезпечує легкість і доступність сприйняття викладених у дисертації положень.

У результаті попередньої експертизи дисертації Юлії ТКАЧ і повноти публікацій основних результатів дослідження.

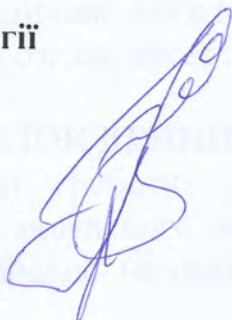
УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Юлії ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Юлії ТКАЧ на тему «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини», відповідає спеціальності 081 Право та вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати Юлію ТКАЧ подати заяву на ім'я голови Вченої ради університету про утворення разової спеціалізованої ради за спеціальністю 081 Право для проведення захисту дисертації за темою «Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» з метою присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

**Голова засідання –
завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
10 квітня 2025 року**

Василь БЕРЕЗНЯК